

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Станислава Петрова Рашева „Специфика на религиозно-философските идеи в дофилософската епоха на древна Индия (VI-IV в. п.н.е)“ за придобиване на ОНС „доктор по философия“, ПН 2.3 ”Философия” (Източна философия) с научен ръководител професор д-р Иван Камбуров от професор д-рфн Татяна Петрова Батулева-Кънчева, Институт по философия и социология, БАН

1. Оценка на качествата на дисертационния текст

В съдържателно отношение дисертационният труд „Специфика на религиозно-философските идеи в дофилософската епоха на древна Индия (VI-IV в. п.н.е)“ се състои от увод, три глави, заключение, библиография и тези за защита. Текстът е разгърнат на 251с. и включва 222 източника, богата и активно използвана литература на български, руски, английски, както и преводи от санскрит. Още в увода проличават качествата на предложения труд: **концептуална прецизност** при дефинирането на обекта (дофилософската епоха на древно-индийската философия), предмета (философско-религиозните идеи в дофилософската епоха), методите, целите и конкретните задачи на изследването, нещо, което, заедно с избора на **адекватна методология**, свидетелства за креативен подход. Проблемът е актуален, доколкото по думите на авторката, болшинството от изследванията са съсредоточени върху вече завършения процес и формиралите се философски школи.

В първа глава „Древноиндийската мисловност в контекста на философските конотации“ се извежда тезата за гносеогенния характер на възникването на философията в Древна Индия; тя не е продукт на мита и религията, а „съжителства“ с тях, докато създава своя теоретична структура от идеи и понятия. Обоснована е тезата „интровертността“ на индийската философия в противовес на „екстрровертността“ на гръцката философия, като сходството и различието на дофилософските мисловни нагласи се разглеждат не като интеркултурен трансфер, а като идеи с независим произход. В съпоставителен план е разгледана ролята на понятия като "даршана" и "анвикшики", които носят частична конотация на гръцкия термин "философия".

Във втора глава „Рефлексивният път на древноиндийските религиозно-философски идеи“ се акцентира върху генеративната сила на произнесеното слово : отвъд законите на фонетиката, граматиката и лексиката, неговата ритмика е част от духовните практики на поелия по пътя на мъдростта адепт, белег за трансформация от дорефлексивно към рефлексивно мислене и стъпка към освобождаващ от кармична зависимост наратив. Затова, без да са философия в европейския смисъл на думата, религиозно-философските идеи в Упанишадския корпус са своеобразни "зародиши" на философия, които внасят невинаги явни, но съществени промени в конотациите на понятията атман, ишвара, сансара, йога, майа, карма и извеждат моралната причинност като

онтологически принцип отвъд доброто и злото. Обосновават се особеностите на индийския логически дискурс като полемичен, отворен и енциклопедичен.

Глава трета от дисертацията е посветена на конституирането на теоретичен инструментариум на ставащата философска мисъл в Древна Индия. Неговите основни ориентири са: структуриращата дейност на първите граматични като предпоставка за развитие на метафизичната основа на мисловността; философските диспути, представени в съпоставка с типични за древна Гърция аналогични устни форми и аргументативни практики; логическата аргументация на шраманските (странстващи) мъдреци, задаваща нов тип интерпретация на ведическите текстове и метода "чатушкоти" като своеобразно предизвикателство към догматизма на брахманските учения. Новаторският „рефлексивен обрат в ранния будизъм“ и класификацията на модусите на съзнанието основателно се дефинират като "теоретично събитие" и "основен семантичен момент" в преодоляването на дофилософския тип мисловност". Следвайки аргументирана от проф. Камбуров теза, докторантката разглежда йогийския дискурс на матриците като "способ за създаване на теоретично знание за изследване и класифициране на модусите на съзнанието".

2. Приноси на дисертационното изследване

Съгласна съм с формулираните от докторантката приноси: обосновани и съдържателно експлицирани. Рашева дава свой прочит на свързаните с поставените цели въпроси: разкрива процесите на ставане на древноиндийската философия, нейния наратив, понятията и моделите, около които постепенно изкрystalизира теоретичният каркас на древноиндийската мисловност. Прави опит за периодизация, като дефинира два етапа: дотеоретичен и теоретичен, а избраният подход е особено актуален: обектът се анализира от гледна точка на динамиката, трансформативните игри и трансформационните ядра, задаващи бъдещия ход на една или друга мисловна традиция. Следва да посочим още: избора на една нетрадиционна, обратна перспектива, търсеца, в противовес на редица изследвания, аналогии с древногръцката мисловност в нейния дофилософски вариант; опитите за полемизиране и откъсване от вече утвърдени подходи към древноиндийската философия с цел да се деконструират някои клиширани представи за възникване на философската мисъл (тезата, че нейните корени са не толкова в мита и религията, колкото в ранно възникнали научни области като граматика, реторика и други). Методологически и фактологически е издържан анализът на различните степени, маркиращи последователните ориентири в прехода от дофилософско към философско знание като завой от догматичност към рефлексивност.

3. Бележки и препоръки:

Нямам съществени бележки към дисертантката. В композиционно, съдържателно и формално отношение представената работа напълно **отговаря на изискванията за дисертационен труд**. Бих препоръчала тя да бъде издадена, като се избегнат някои повторения. Една от посоките, които може да бъдат включени в бъдещата монография, е по линия на тезата за силата на произнесеното слово: тя може да се анализира от гледна точка на прагматиката на съвременните теории на речевите актове и техните последици в един значително по-широк контекст (включващ богата гама от чувства, мисли и действия). Друг възможен ракурс виждам по посока на допълнителен анализ на ролята на философските школи като доминантен белег за начало на философията, както и на различните конотации на философията и по-точно на "философиите" в различните култури : тема, по която и български автори (Иван Камбуров и Венцеслав Кулов) вече имат своя принос.

4. Заключение:

Представените от Станислава Рашева публикации са релевантни на отделни аспекти от разработваната тема и са убедително доказателство, че дисертантката **изпълнява изискуемите от НАЦИД минимални национални изисквания** за придобиване на ОНС "доктор", както и тези, заложен в Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Част от тях, както и участията ѝ в редица национални и общоуниверситетски форуми са реализирани няколко години преди докторантурата, което свидетелства за дълбок, траен и устойчив интерес към изследваната проблематика. Те, заедно с дисертационния труд говорят, че Рашева притежава теоретични знания, езикова подготовка, ерудиция и способност за **самостоятелни научни изследвания**. Авторефератът отразява адекватно съдържанието на представената разработка.

Като имам пред вид качествата на предложения труд „Специфика на религиозно-философските идеи в дофилософската епоха на древна Индия (VI-IV в. п.н.е)“, както и заложените в него възможности за развитие, убедено ще гласувам **на Станислава Рашева да бъде присъдена ОНС „Доктор“** по философия в професионално направление 2.3. Философия.

01.05.2021.

Професор дфн Татяна Батулева